

בני ציון
פרשת השבוע

פרשות אחרי מות קדושים

שלושת מוקדי הקדושה בחומש ויקרא

חומש ויקרא הוא החומש המרכזי בתורה המלמד אותנו כיצד נראים חיים של קדושה. חומש זה הוא שמצוה על המצוות הקשורות בשלושת מימדי הקדושה שבחיים: בתחילת החומש מתגלים הקרבנות ואיתם השראת השכינה. זוהי הדרך בה הקדושה יורדת לעולם. וכתוצאה מכך, החל מפרשת שמיני שמספרת את ירידת השכינה לעולם, הקדושה שמילאה את העולם 'יוצאת' ומתפשטת על פני מרחב חייהם כולו. ישראל זוכים הם להתקדש בקדושת ה' גם בחיי החולין שלהם, וקדושה זו באה לידי ביטוי באופן מסודר, בחלוקה לשלושת המימדים: האדם, הזמן והמקום:

החל מאמצע פרשת שמיני עוסק החומש בקדושת האדם, וכתוצאה ממנה במצוות האכילה, הטהרה, והכהונה.

החל מאמצע פרשת אמור מופיעה קדושת הזמן: פירוט מלא של כל קדושת הזמנים והמצוות הכרוכות בהם.

ולבסוף, בפרשת בהר מופיעה הצלע השלישית: **קדושת המקום**. זוהי פרשה מרכזית ביותר בתורה בהקשר של הופעת קדושת ארץ ישראל. הפרשה נפתחת עם מצוות השמיטה והיובל שהן עמודי התווך של המצוות התלויות בארץ.

שלושת מוקדי הקדושה בפרשת אחרי מות

בפרשת אחרי מות, מתוארת הקרנת השכינה על השיא של הקדושה בשלושת המימדים גם יחד: האדם הכי קדוש (הכהן הגדול) הפועל ביום הכי קדוש (יום הכיפורים) ובמקום הכי

הפרשה במבט רחב

הרב יואב אוריאל

קיבוץ שלושת מוקדי הקדושה ביום הכיפורים

שלושת מוקדי הקדושה

אחד מן החידושים שהתורה מלמדת אותנו הוא שישנן בחיים דרגות שונות של קדושה: בכל מערכת הקיימת בעולם הזה ישנם דברים קדושים יותר, דברים קדושים פחות וענייני חולין שאינם קדושים כלל. ישנם גם עניינים אשר נוגדים את הקדושה. באיזה תחומים ניתן לפגוש את דרגות הקדושה השונות? בעולמנו אנו חיים בתוך שלושה מימדים ראשיים: המקום, הזמן והאדם. הסיפור של כל אדם, וההיסטוריה של עם ישראל או האנושות בכללה, מתרחשים בתוך שלושת המימדים הללו. קורות האדם בנויות מן התהליכים והשינויים המתרחשים בין מקומות שונים, בין זמנים שונים או בין אנשים שונים.

בהתאם לכך, התורה מחדשת שבכל אחד מן המימדים הללו ישנם **מוקדים של קדושה**: ישנם זמנים קדושים, ישנם מקומות קדושים וישנם אנשים קדושים. בשלושת המימדים ישנם גם הפכים של הקדושה: אנשים שהם אויבים של העם הקדוש, זמנים אשר מאופיינים בנפילות וחטאים, ומקומות אשר מתגלים בתור מחטאים ומפילים.

וכך כלל מצוות התורה, קשורים בדרכים שונות ומגוונות למוקדים הללו: התורה מדריכה אותנו כיצד לתת את המקום הראוי בחיים לקדושת האדם, קדושת הזמן וקדושת המקום. היא מצווה את ישראל, העם הקדוש, על מצוות אשר מכשירות את הופעת אותן קדושות, ומרחיקה מן ההפכים של הקדושה העלולים לעמעם אותה.

אומר (ולא) [ולו] אחד בהם, מימים שברא הקדוש ברוך הוא בחר לו אחד מהם, ואיזה הוא זה יום הכפורים, שנאמר הלא זה צום אבחרהו (ישעיה נח ו)''.

נמצא שבפרשת אחרי מות מתואר קיבוץ יחיד במינו בכל התורה בין כל שלושת שיאי הקדושה: יום הכיפורים הוא היום הקדוש ביותר בשנה. ביום זה הציווי הוא על דוקא על עבודה של הכהן הגדול שהוא הכהן הקדוש ביותר. ובאופן שאין לו אח ורע – מדובר על עבודה בקודש הקודשים.

על פי הדרכים הרגילות, העולם שלנו אינו יכול להכיל רמות כאלה של קדושה. כאמור – כולן נמצאות מחוץ לטווח האפשרויות הרגיל. ואכן מה שעומד ברקע ליום הכיפורים הוא המאורע שהראה עד כמה לא ניתן להתקרב לרמות כאלה של קדושה: נדב ואביהו ניסו לעשות זאת. הם ניסו שהם עצמם יתעלו לרמה שממעל לשאר הכהנים (ראה מה שכתבנו בקובץ על הכהנים), ונכנסו לקודש הקודשים – המקום הקדוש ביותר. ואת זאת עשו ביום השמיני – יום השראת השכינה. נדב ואביהו נשרפו מיד. אך ישראל זוכים שפעם בשנה נבראת להם האפשרות לאחד את כל מוקדי הקדושה לשיא עליון ובלתי נתפס של קדושה שמכפרת על כל חטאיהם.

קדוש (קודש הקודשים). אולם כפי שניזכר, ביום הכיפורים מדובר לא רק בנקודות הגבוהות ביותר של הקדושה, אלא בשיאים העומדים מעל ומעבר לדרגת הקדושה הקיימת בכל אחד משלושת המימדים.

בשלושת המימדים של חיינו ישנם כאמור מוקדי קדושה, אך בשלושתם ישנן גם נקודות קיצון בהן מופיעה קדושה שהיא כבר מעבר למה שהעולם מסוגל להכיל בדרך כלל. ישנו 'סולם' עולה של קדושה ובקצהו נמצא השיא שלו בעולמנו. אך מתברר כי מעבר לשיא זה קיימת דרגה נוספת של קדושה שכבר אינה שייכת לכאן:

בתחום קדושת האדם: האדם הוא הנבחר מכל שאר הברואים. מכל בני האדם – שם הוא הזרע הנבחר מתוך בני נח. מתוך בני שם: עם ישראל הוא העם הקדוש, ובמרכזו הקבוצה הקדושה ביותר היא הכהנים. אין עוד קבוצה קדושה יותר. ממילא במישור של החברות האנושיות הכהנים הם הקבוצה הפנימית והגבוהה ביותר. אולם מעל ומעבר לכהנים קיים הכהן הגדול. בדרך כלל אין עבודת של המקדש ששייכות דוקא לכהן הגדול, אלא עבודת המקדש היא של כלל הכהנים. אך ביום הכיפורים מופיעה עבודה שהיא מעבר לגדרי הקדושה הרגילים ולכן היא נעשית דוקא על ידי הכהן הגדול.

בתחום קדושת המקום: בית המקדש הוא שיא הקדושה של העולם. כל עבודת ה' המרכזית נעשית בו. אך יש תחום של קדושה העומד מעל ומעבר לקדושה זו ובו אין כלל עבודה – קודש הקודשים. ככלל המקדש מתחלק למרחב העבודה שהוא מן הפרוכת והחוצה, ולמרחב שהוא של שכינת הקב"ה בלבד. אכן מקום זה 'אינו מן המידה', כלומר הוא אינו חלק מן העולם הזה'. אולם ביום הכיפורים מופיעה באופן חריג עבודה במקום זה.

ובתחום קדושת הזמן – הימים הקדושים של השנה הם שבת והמועדים. אולם מעבר לכולם ישנו יום שאינו במניין הימים של השנה כלל – יום הכיפורים. זהו יום מיוחד שחז"ל מסמנים אותו כמי שאינו כלול במניין ימי השנה, אלא הוא יומו של הקב"ה (תנחומא בראשית: "ר' יהושע

סימן לבנים

הרב אליעזר קשתיאל

אורי וישעי

ויהי לי לישועה

פרשת אחרי מות פותחת בסדר עבודת הכהן גדול ביום הכיפורים, הנכנס לקודש הקודשים. על הפסוק "בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֶן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפָרֹן בֶּן־בֶּקֶר לְחֹטֵאת וְאֵיל לְעֹלָה",

שישנו יום שאיננו בכלל העת. אך זהו היום בו מופיעה הקדושה והעבודה המיוחדת של הכהן הגדול בקודש הקודשים.

¹ ונראה שכך יש אפשרות להבין את תחילת פרשת אחרי מות: התורה אומרת שאהרון אינו יכול לבוא בכל עת. הכוונה הפשוטה היא שאינו יכול לבוא בשום עת. אולם אט אט יתגלה

המלכת ה' על ידי הנאמנות לפקודת המלך ומצותו. השראת השכינה, היראות "כבוד ה' אֶל כָּל הָעָם" (ויקרא ט, כג), תלויה בעשייה המדויקת שבהקרב הקרבנות. כך מתגלה מלכותו השלמה עלינו, השוכנת בארמונה החדש. אין מלכות ללא צווי, ללא קבלת עול מלכות שמיים ועול מצוות. המלכת ה' והשראת שכינתו על פי פקודת המלך, היא העומדת ביסוד מהותו של יום הכיפורים. בראש השנה מתחילה קבלת עול מלכות שמיים, והמלכות הזאת מתגלה בשיאה ביום כיפור, בקבלת עול מצוות מדוקדקת במקדשו.

המלכת ה'

כשם שבקריעת ים סוף הומלך ה' על ידי ישראל, כך ביום הכיפורים הוא מומלך על ידי העבודה מרובת הפרטים של הכהן הגדול. כביכול ה' צריך אותנו, שנמליך אותו עלינו. ולמרות שאין אנו ראויים להמליכו, שהרי "אלו עובדי עבודה זרה ואלו עובדי עבודה זרה", בכל זאת אנחנו ממליכים. "בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ", על ידי הנאמנות המוחלטת לסדר המלכותי שהקב"ה קבע, ישראל זוכים לישועה. כך מתבאר סמיכות סדר יום הכיפורים למותם הנורא של בני אהרן. "וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהְרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיִּמְתּוּ: וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֶהְרֹן אַחִיךָ וְאֵל יָבֵא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ...". בני אהרן נדב ואביהוא, לקחו "איש מִחֶתְמוֹ" (ויקרא י, א) והקריבו לפני ה' "אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם" (שם). ללא הצו האלהי, חסרה ההמלכה, לא מתגלה הישועה. חידוש הקשר מוביל לכפרה. סדר העבודה המכוון אל הכניסה אל קודש הקודשים, מטרתו להמליך את הקב"ה עלינו מחדש, אז נמחקים כל הקטרוגים.

"בזאת יבוא אהרן"

חז"ל (ויקרא רבה כא, ו) מנו עשרה דברים שנקראו "זאת": התורה ("זאת התורה"), ברית מילה ("זאת בריתי"), השבת ("אשרי אנוש יעשה זאת"), ועוד. כולם עוסקים בקשר בין ה' לעמו. הקשר בנוי מחוליות מסועפות, מפרטי הלכות ומעשייה מרובה. "זאת" מילה המבטאת ודאות. "בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ" – בדרך הזאת, כך דווקא, ולא אחרת. חכמים למדו שכל שינוי בסדר הארוך והמורכב של עבודת הכהן הגדול, עלול לעכב את הכפרה כולה. לעיתים טעות קטנה אחת, מצריכה להתחיל את כל העבודה מחדש. כך, בעשייה המוקפדת טמון חידוש הקשר, "בזאת אני בוטח". בקבלת עול המלכות ממשיכה השראת שכינה

דורשים חז"ל את מזמור כ"ז בתהילים – "בזאת יבוא אהרן אל הקודש", הדא הוא דכתיב 'לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא... בזאת אני בוטח" (ויקרא רבה כא, א), "אורי – בראש השנה, וישעי – ביום הכיפורים" (שם ד). יום הכיפורים מכונה במדרש יום הישועה – "ישעי", ועל כן המדרש בהמשך דבריו אף קושר את ישועת יום הכיפורים לישועת ישראל בקריעת ים סוף, בשני האירועים ה' מושיע את ישראל. המדרש גם משווה בין הטיעונים שנשמעו נגד הצלת ישראל וטביעת מצרים לבין טיעונים הנשמעים נגד כפרת ישראל ביום כיפורים, "בקרוב עלי מרעים' אלו שרי אומות העולם. 'לאכול את בשרי' – לפי ששרי אומות העולם באין ומקטרגין על ישראל לפני הקב"ה ואומרים לפניו: 'ריבוננו של עולם! אלו עובדי עבודה זרה ואלו עובדי עבודה זרה, אלו מגלי עריות ואלו מגלי עריות, אלו שופכי דמים ואלו שופכי דמים, מפני מה אלו יורדים לגיהנום ואלו אינם יורדים לגיהנום...?' אמרו ישראל לפני הקב"ה 'אם תחנה עלי מחנה לא אירא לבי', שהבטחתי 'בזאת יבוא אהרן אל הקודש.' (שם) יום הכיפורים הוא היום בו נשען העם על ההבטחה הטמונה בכפרת הכהן הגדול, בזכות "בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ" – מתקיים "בְּזֹאת אֲנִי בוֹטֵחַ" (תהילים כז, ג). ביום הכיפורים זוכה ישראל לישועה, לבחירה מחודשת למרות הקטרוגים, כמו בקריעת הים. מה טיבה של ההשוואה בין כפרת העם ביום הקדוש להצלתו מהמצרים על הים?

מקדש מלך

בפעם הראשונה הקב"ה מוגדר כמלך בקריעת ים סוף, בפרשת בשלח, "ה' יִמְלֶךְ לְעַלְמֵם וְעַד" (שמות טו, יח), כאשר עם שלם הכריז שהקב"ה הוא מלכו. כביכול זוכה ה' לתואר מלך על ידי עמו, שהרי לא יתכן מלך ללא ממלכה, ללא עם, "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם". "אמר רב ברכיה בשם רבי אבהו: אע"פ שמעולם אתה, לא נתיישב כסאך, ולא נודעת בעולמך, עד שאמרו בניך שירה. לכך נאמר 'נכון כסאך מאז...' באמת, עד שלא בראת את עולמך היית אתה, ומשבראת אותו אתה הוא, אלא כביכול עומד, שנאמר: 'עֲמַד וַיִּמְדָּד אָרְצָךְ'. אבל משעמדת בים ואמרנו שירה לפניך ב'אז', נתיישבה מלכותך וכסאך נכון." (שמות רבה כג, א) הצבת כסא ה' כמלך עולם, התרחשה בקריעת ים סוף. ויחד עם המלכת המלך הוזכר גם לראשונה הארמון – "מִקְדָּשׁ אֲדָנִי כְּנָנְנוּ יִדְיָךְ" (שמות טו, יז). המקדש המיועד, הוא שיהיה מכון שבתו של כסא ה'. "מקדש מלך עיר מלוכה" (קבלת שבת, לכה דודי). שם במקדש תתגלה

עמון ועל־ארבעה לא אשיבנו .. כה אמר יקוק על־שלשה
פִּשְׁעֵי מוֹאָב ועל־ארבעה לא אשיבנו... (עמוס פרקים א-
ב)

כיוון שהתהליך הוא תהליך אלוקי, כללי הנוגע למעמד
המוסרי של העמים. גם ישראל ויהודה לא יינקו ממנו. גם
הם עתידים לתת את הדין על חטאיהם ולהעניש בידי
הממלכה האשורית:

"כה אמר יקוק על־שלשה פִּשְׁעֵי יְהוּדָה ועל־ארבעה לא
אשיבנו... כה אמר יקוק על־שלשה פִּשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל ועל־
ארבעה לא אשיבנו... (עמוס פרק ב פסוק ד - ז)

הסיבה שמלכות ישראל אינה נענשת עדיין כשכניה,
אינה בגלל השענותה על אשור, וגם לא בגלל ויתור של
הקב"ה על חטאיה. ישראל, מידועיו של מקום, עומדים
מולו בתהליך ארוך יותר מאשר שאר העמים. תהליך של
פקידה של העוונות מדור לדור. כמו שלימד הקב"ה את
משה בהר סיני:

"פקדו עון אבות על־בנים ועל־בני בנים על־שלשים ועל־
רבעים" (שמות פרשת כי תשא פרק לד פסוק ז)

ממלכת בית יהוא, היא דוגמא מדויקת לאורך אפיים זה.
שהרי כך הובטח ליהוא:

"בני רבעים ישבו לך על־כסא יִשְׂרָאֵל" (מלכים ב פרק י
פסוק ל)

פקידה זו מיוחדת לישראל בלבד, כמו שבקש משה רבינו
מן הקב"ה:

"ונפלינו אני ועמך מכל־העם אשר על־פני האדמה"
(שמות פרשת כי תשא פרק לג פסוק טז)

וכך מבאר עמוס לישראל, את השרדותם יוצאת הדופן
בתוך ההתפשטות האשורית:

"רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על־כן אפקד
עליכם את כל־עונותיכם" (עמוס פרק ג פסוק ב - ג)

שני עקרונות מלמדנו עמוס. הראשון - התהליך האלוקי
הוא תהליך עולמי, הנוגע למעמדו המוסרי הספציפי של
כל עם ועם. כולם נסקרים לפניו ונידונים לפי מעשיהם.
והשני - גם ישראל נכללים בסקירה זו, גם הם נידונים
על חטאיהם כמו העמים האחרים. אין משוא פנים לפניו.
אלא שישראל- נדונים במקצבים רב דוריים, פוקד עוון
אבות על בנים.

בישראל, בעבודה המדויקת נאמרת ההכרזה שהקב"ה
מלך עלינו ובו ישועתנו. בסוף מסכת תענית (לא ע"א)
נאמר: "אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר: עתיד הקב"ה
לעשות מחול לצדיקים הוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד
מראה באצבעו, שנאמר: 'ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה
קיוונו לו ויושיענו, זה ה' קיוונו לו נגילה ונשמחה
בישועתו". "זה ה'", כך הוא מתגלה, זו עבודתו, מסוימת,
מסומנת בבירור באצבע, ובה הישועה. ישועת יום
הכפורים.

מבט על ההפטרה

הרב מנחם שחור

כבני כושיים?

על מקומם של ישראל בתהליכים עולמיים

המאבק על משמעות ההתפשטות האשורית

תחילתה של נבואת עמוס בזמן שההתפשטות האשורית
מגיעה אל מרחבי המזרח התיכון כולו. מלכי בית יהוא
מעדיפים להיות חלק מן התהליך המנצח, לתפיסתם,
ומקבעים את עצמם כבני חסות של האמפריה המזרחית
העולה. בעיניהם, הניבה להם בחירתם תוצאות מבורכות.
כבני ההחסות הם נהנים מהחלשתן של המדינות
השכנות. ירבעם השני אף מצליח לנצל חולשה זו
ולהשיב את גבול ישראל למרחבים שלא היו כמוהם מימי
שלמה. שליחות קשה מטיל הקב"ה על נביאי התקופה,
לשכנע את ישראל שהתהליך העולמי המתרחש לנגד
עיניהם הוא מפעל אלוקי ששורשיו במקומם המוסרי
הרוחני של עמי האזור. כמה מורכבת שליחות זו בעת
שישראל במעמד רוחני לא גבוה במיוחד אך עדיין
מצליחים להתפשט ולהתרחב. בתחילת נבואתו סוקר
עמוס את עמי האזור - ומלמד, שכל אחד מהם עתיד
לקבל את עונשו בגלל חטאיו המוסריים.

"כה אמר יקוק על־שלשה פִּשְׁעֵי עֲזָה ועל־ארבעה לא
אשיבנו... כה אמר יקוק על־שלשה פִּשְׁעֵי־צֹר ועל־ארבעה
לא אשיבנו... כה אמר יקוק על־שלשה פִּשְׁעֵי אֲדָמָה ועל־
ארבעה לא אשיבנו כה אמר יקוק על־שלשה פִּשְׁעֵי בְנֵי־

הלא כבני כושיים

בחתימת ספרו, חוזר עמוס לעקרון של תהליכים אלו קיים עולמיים שבשיאם מגיעים גם אל ישראל. בנגיעה פנימית אל ערש הלידה של האומה הישראלית.

"הלא כבני כושיים אתם לי בני ישראל נאם יקנוק הלא את ישראל העליתי מארץ מצרים ופלטתיים מפפתור וארם מקיר" (עמוס פרק ט פסוק ז - ח)

כניסתם של ישראל לארץ הייתה שיאו של תהליך עולמי בן יותר מארבע מאות שנה. תהליך בו החליפה ההנהגה האלוקית את עמי הרשע שישבו באזור והניחה במקומם עמים מתוקנים יותר. משה רבינו מפרט תהליך זה באריכות בתחילת ספר דברים:

"כי לבנילוט נתתי את ער ירשה... ובשעיר ישובו החרים לפנים ובני עשו וירשום וישמידום מפניהם וישבו תחתם פאשר עשה ישראל לארץ ירשתו אשר נתן יקנוק להם: כי לא אתן מארץ בני עמון לה ירשה כי לבנילוט נתתה ירשה: לארץ רפאים תחשב אף הוא רפאים ישובו בה לפנים... וישמידם יקנוק מפניהם וירשם וישבו תחתם: פאשר עשה לבני עשו הישבים בשעיר אשר השמיד את החרי מפניהם וירשם וישבו תחתם עד היום הזה: והעמים הישבים בחצרים עד עצה פפתרים היצאים מכפתר השמידם וישבו תחתם" (דברים פרשת דברים פרק ב פסוק ט - יג)

כעת חטאו העמים הללו, וכולם, מיועדים לגלות מן האזור וממלכתם עתידה להשמד.

"הנה עיניו אדני יקנוק בממלכה החטאה והשמדתי אתה מעל פני האדמה" (עמוס פרק ט פסוק ח)

גם ישראל נכללים בדין האלוקי של זכות קיומם בארץ. וכשחוטאים נענשים בגלות. אין משוא פנים לפניו. כשם שהגענו לכאן כשיאו של תהליך עולמי של החלפת עמים גרועים בטובים מהם, כך עתידים אנו לגלות מכאן בעת שלא נעמוד ברף המוסרי הנדרש לשהות בארץ הזו. הלא כך הם דברי התורה בסוף אחרי מות

"ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה פאשר קאה את הגוי אשר לפניכם" (ויקרא פרשת אחרי מות פרק יח פסוק כח - כט)

אפס כי לא השמד אשמיד

למדנו שסגולת ישראל אינה מונעת מהם להענש על חטאיהם ככל הגויים אשר סביבותם. מהו אם כן ההבדל בין ישראל לעמים? במה מתקיימת בחירתו של הקב"ה בנו להיות לו סגולה מכל העמים.

"אפס כי לא השמיד אשמיד את בית יעקב נאם יקנוק: כי הנה אנכי מצוה והנעותי בכל הגוים את בית ישראל פאשר ינוע בכברה ולא יפול צרור ארץ" (עמוס פרק ט פסוק ח - ט)

ישראל יגלו מעל אדמתם ככל הגוים החוטאים. אך בעוד אצל הגויים האחרים תהיה הגלות אובדן והשמדה גמורה. ישראל ישארו בגלותם אדוקים בסגולה האלוקית ינוע בגויים כאשר ינוע בכברה ולא יפול צרור ארץ. הבטחת הנצח - היא סגולת ישראל. בעוד העמים האחרים יראו בגלותם אות לאובדן לאומיותם ואלוהיהם וממילא יטמנו בגלותם ויעלמו. ישראל יראו בה המשך הקשר הנצחי עם הקב"ה. עמוס ונביאי התקופה יבנו בקרבם תודעה של "מפני חטאינו גלינו מארצנו". תודעה שהיא, ורק היא תאפשר את שימור הלאומיות הישראלית בלי שיפול צרור ארץ. מתוך כך נבנית התקווה "שתעלינו בשמחה לארצנו ותטענו בגבולינו"

"הנה ימים באים נאם יקנוק ונגש חורש פקצר ודך ענבים במשך הזרע והטיפו ההרים עסיס וכל הגבעות תתמוגגנה: ושבתי את שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים ושתו את יינם ועשו גנות ואכלו את פריהם: ונטעתי על אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר יקנוק אלהיך" (עמוס פרק ט פסוק יג - טו)

פתח עמוס ביחודם של ישראל מתוך מידת "פוקד עוון אבות על בנים" וסיים בייחודו הנצחי "נוצר חסד לאלפים". ולא יפול צרור ארץ.

היינו כחולמים

בדורינו, אנו עדים להתגשמות נבואות עמוס אלו. גם שיבת ציון השלישית, נעשית כחלק מתהליך עולמי. בשנים המקבילות לתקומת מדינת ישראל התפוררו האימפריות העולמיות ועשרות מדינות קטנות קבלו את עצמאותן. העין הנבואית מלמדתנו לראות את המהלך האלוקי המניע את התהליך כולו. אנו מזהים מחד את היותם של תקומת ישראל שיאו של תהליך עולמי ומאידך את היותו השלמת מעגל נצחי יחודי לישראל. כשם שכניסתנו לארץ הייתה חלק מתהליך עולמי אך התקיימה בצורה כל כך שונה ויחודית, באותות ובמופתים

לעומת זאת, תוכחה זה מצב שבו אדם מוכיח את רעהו על מעשיו השליליים, כפי שכתוב בפרשתנו 'הֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ'. שמוכיח אדם על חטא ברור, שאין צורך בהוכחה. הוא מראה לו שאינו נוהג כראוי.

שני סוגי תוכחות

על בסיס דברי הריב"ש, לימד אותנו החיד"א כלל יסודי וחשוב בהלכות בין אדם לחברו ותוכחה לזולת. בדרוש י"ב ב'דברים אחדים', לשבת תשובה הסביר החיד"א את דברי שלמה המלך: "אַל תּוֹכַח לְךָ פֶּן יִשְׁנָאָךָ הֹכַח לְחֶכֶם וַיִּשְׁנָאָךָ" (משלי ט, ח), שכוונתו במילים 'אַל תּוֹכַח לְךָ', **שלא יוכיח אותו בדרך תוכחה, שלא יאמר לו שמעשיו רעים ומוכיח אותו על כך, משום שהתוצאה תהיה 'ישנאך'.** אלא איך ינהג? דברי המוכיח יהיו בדרך הוכחה וחכמה, שיאמר לו: מעשה זה שעשית, יש צדדים לכאן ולכאן. אמנם יש צד זכות לטעון כך, אבל להבא תימנע מכך.

על פי זה מבאר את כפל המילים 'הֹכַח תּוֹכִיחַ' בפרשתנו, שבתוכחה יש שני אופנים, ויש לנהוג באחד מהם, בהתאם לדמות שאותה מוכיחים. 'הֹכַח' – ללץ, לאדם שאינו חכם. עורר לו ספיקות ותוכיח אותו על מעשיו, (כפי שאמר יעקב ללבן 'וְיֹכִיחוּ'), כדי שלא לפגוע בכבודו. 'תּוֹכִיחַ' – אדם חכם שניתן להעמידו על מעשה שלילי שעשה. אדם שיקבל את התוכחה וישפר דרכיו.

הקושי שבתוכחה

אם חשבנו שתוכחה היא דבר קל, וכל אחד יכול להוכיח, הרי שאמרו על כך חז"ל במסכת ערכין (דף טז ע"ב): "תניא, אמר רבי טרפון: תמה אני **אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה.** אם אמר לו: (=המוכיח) טול קיסם מבין עיניך, אמר לו: (=משיב לו המוכח, במטבע לשון חריפה יותר, הנתמכת בהוכחות) טול קורה מבין עיניך. אמר רבי אלעזר בן עזריה: תמיהני **אם יש בדור הזה שיודע להוכיח.**"

מבאר לנו כתב סופר בשו"ת שחיבר או"ח סי' נז: "ובאמת מצות תוכחה **קשה היא מאוד לקיימה כתיקונה,** יותר מכל המצוות, כי צריך לשקול במאזני שכלו, אם יוכיח או יפה השתיקה. מוטב שיהיו שוגגים ולא יהיו מזידין. ונראה לי שעל זה הזהירה התורה: 'הֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא

ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול. כך תקומתינו השלישית נעשית כחלק מאביב עמים מתמשך, אך מי ידמה לה ומי ישווה לה. הניסה אלוקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי אחרי אלפי שונות גלות, מתוך אפר הכבשנים ועשן המחנות? התהליך הוא עולמי וכל אומה ואומה נידונה לפי דרכה ולפי מעשיה. אך ישראל במפלאות חייהם כלב באברים- וגילויי חייו נאדרים בקודש.

"כשם שאין להתפלא על אשר במח ובלב ישנם גילויי חיים כאלה, שדוגמתם אין אנו מוצאים בכל הגויה כולה, כן אין להתפלא על גילויי החיים של הפליאות, הניסים, הנבואה, רוח הקודש במעלתו העליונה, התקוה הנצחית, הנצחון על כל מפגע, שהם מתגלים בצורה עליונה, המפליאה את כל לב הוגה וכל מוח חושב." (אורות ישראל א, ב)

תוכחה – לפרשיות אחרי מות – קדושים

בשבת הקרובה נקרא שתי פרשיות, אחרי מות – קדושים. בפרשת קדושים מייחדת התורה כמה פסוקים על מערכת היחסים הראויה שבין אדם לחברו, ובאחד מהם כותבת: "לֹא תִשְׁנֹא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְךָ הֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֶטָא" (יט, יז). במאמרינו זה נתמקד בארבע מילים מפסוק זה, 'הֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ'.

מהי תוכחה?

רבי יצחק בר ששת, (הריב"ש) משיב בשו"ת שחיבר בסימן תל"א על שאלה שנשאל, מה ההבדל בין 'הוכחה' לבין 'תוכחה'. ועונה: "הוכחה הוא כשיש מחלוקת בין שנים ובא השלישי והכריע ביניהם, כמו שאמר יעקב ללבן: 'מֵה מְצֵאתָ מִכָּל כְּלֵי בֵיתְךָ, שִׁים כֹּה נֶגֶד אָחִי וְאָחִיךָ וְיֹכִיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ' (בראשית לא, לז). לבן טען שהוא צודק, וכנגדו יעקב חלק עליו וסבר שהצדק עימו ועל כן הציע ללבן שיפנו ל"צד שלישי", "ניטרלי", שיכריע ('וְיֹכִיחוּ') עם מי משניהם הצדק.

כאשר הותר לאדם לאכול בשר, הכוונה שיוכל לקיים את הצד הגופני שלו בעזרת הצד הגופני של הבהמה. אבל בשום מקרה לא הותר לו לקיים את הצד הנפשי שלו בעזרת נפש הבהמה, כי אז לא רק הבשר שלו ידמה לבשר הבהמה, אלא גם הנפש שלו תדמה לנפש הבהמה.

ומיד מוסיף הפסוק טעם, שאינו טעם לאיסור אכילת הדם, אלא על פי מה שהסברנו כאן הוא טעם לזריקת הדם על המזבח: הנפילות של האדם מישראל קשורות למקרים שבהם הנפש שלו נטתה לצד הבהמי. למקרים שבהם הוא לא הצליח לבחור בצלילות, ונתן לדחפים שלו לבחור בשבילו. וזה טעם למה אנחנו מכפרים בעזרת זריקת דם הבהמה, כדי לציין שהיתה מעורבת בחטא נפש עם נטיה בהמית, והבחירה האמיתית שלנו היא שלא לחטוא.

ואולי יש כאן גם רמז לשני סוגי חטאים שונים: יש מקרים בהם אדם חוטא בלי כוונה. הוא נטה אחרי הנפש הבהמית ולא שם לב, ולא נתן לעצמו דין וחשבון על מה שהוא עושה. במקרה כזה יבוא דם הבהמה ויכפר עליו. אבל במקרה שבו אדם בחר להיות בהמי, כשהוא בחר לא לשים לב למעשיו וללכת אחרי הדחפים שלו, שאת זה מייצגת אכילת הדם, אז "וְנִתְּתִי פָּנַי בְּנִפְשׁ הָאֲכָלֶתָ אֶת הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקִּרְבִּי עִמָּה". מי שבחר שלא לבחור, זו נחשבת בחירה לכל דבר. והחטאים שלו אינם בטעות ובשוגג, אלא במזיד.

וכך נאמר על אחאב "רַק לֹא הָיָה כְּאֲחָאָב אֲשֶׁר הִתְמַכֵּר לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה' אֲשֶׁר הִסְתָּה אֹתוֹ אִיזְבֵּל אִשְׁתּוֹ". אמנם איזבל הסיתה אותו, אבל הוא בחר להתחתן איתה בידיעה שזה מה שהיא תעשה, ולכן נחשב שמכר את עצמו לעשות את הרע, בזה שמכר את הבחירה שלו והעביר אותה לאיזבל.

[הרחבה ועיון נוסף: ויקרא פרק יז פסוק יא: רמב"ן 'מן הידוע עוד', אור החיים העמק דבר, פסוק י: אור החיים 'ונראה לומר בהקדם', רש"ר הירש 'אולם עצם טבעו', ספר החינוך מצוה קטז 'וענין המנחות', מלבי"ם מלכים א פרק כא פסוק כ, כה].

תִּשָּׂא עָלָיו חֲטָא', שתהיה זהיר שלא תשא ותרבה עליו חטא שוגג להיותו מזיד ע"י התוכחה, וגם אם מזיד הוא, ולא יקבל התוכחה, תגדל עוונתו ויתרבה עונשו מאילו לא הוכיחו ולא התרה בו". לביאורו, יש להיזהר שהתוכחה לא תגרום לו להיענש, יותר מאשר בלעדיה, אם לא היה יודע שחטא...

כיצד ניתן להוכיח?

השל"ה הקדוש ביאר את הפסוק 'אַל תּוֹכַח לְךָ פֶּן יִשְׁנֹאֶךָ הוֹכַח לְחֶכֶם וַיֵּאָהֱבֶךָ', באופן שנותן עצה והדרכה, כיצד להוכיח. הוא הסביר את דברי שלמה המלך: 'אַל תּוֹכַח לְךָ', אל תאמר לו: אתה לך, אתה חוטא ורשע, משום שאז 'יִשְׁנֹאֶךָ', לא ירצה לקבל את הדברים, ותתפתח ביניכם עוינות, אלא 'הוֹכַח לְחֶכֶם', תאמר לו דברים חיוביים (נכונים כמובן), כדוגמת: אתה חכם, ואז התוצאה תהיה – 'וַיֵּאָהֱבֶךָ', שיקבל את התוכחה ויאהב אותך.

פשט בפרשה

הרב עמנואל בן ארצי

נפש בריאה

בפרשה יש שני טעמים ברצף לאיסור אכילת דם: האחד "כִּי נִפְשׁ הַבְּשָׂר בַּדָּם הוּא", ומיד טעם שני "וְאֲנִי נִתְּתִיו לְכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בְּנִפְשׁ וְיִכְפֹּר". ולא מובן למה צריך שני טעמים, גם שהדם הוא הנפש, וגם שהוא מיועד למזבח? ועוד קשה שהרי אסור לאכול דם של כל חיה ועוף שהם, לא רק של אלו שעולים למזבח. ואם כן הטעם השני לא שייך בהם כי הדם שלהם לא ניתן למזבח.

ונראה ששני הטעמים הם טעם אחד.

הבהמה דומה לאדם בצד הגופני שלה, אבל שונה ממנו מאוד בצד הנפשי שלה. הגוף שלנו בדומה לגוף הבהמה, לא בוחר. הוא מופעל על ידי כוחות טבעיים: רעב, צמא, עייפות. אבל הנפש שלנו אמורה לבחור, שלא כמו הבהמה. אנחנו לא מופעלים נפשית על ידי הדחפים הטבעיים שלנו, אלא בוחרים מתי להתייחס לרעב ומתי לא, מתי ללכת לישון ומתי לא.

יְהִי לִּי צֶדֶק אֶחָד מֵעוֹן, אֲמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רַבּוֹן
הָעוֹלָמִים כְּלוּם נִתְכַּן אָבָא יִשִּׁי לְהַעֲמִידֵנִי וְהִלּוּא לֹא נִתְכַּן
אֶלָּא לְהַנָּאתוֹ, תִּדַע שֶׁהוּא כֵּן שֶׁמֵּאַחַר שֶׁעָשׂוּ צָרְפִּיקֵן זֶה
הוֹפֵךְ פְּנֵיו לְכָאן וְזוֹ הוֹפְכֶת פְּנֵיהָ לְכָאן וְאַתָּה מְכַנֵּס כָּל
טִפָּה וְטִפָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ".

מהו אותו צד שלילי? הגמרא מבארת שחסרונו היחיד של ישי היה הנחש, ולכן הוא נקרא על שמו: "וְעַמְשָׂא בֶן אִישׁ וְשֵׁמוֹ יִתְרָא הַיִּשְׂרָאֵלִי אֲשֶׁר בָּא אֶל אֲבִיגַיִל בֵּת נָחֵשׁ אַחֻת צְרוּיָה אִם יוֹאֵב" - וכי בת נחש הואי והלא בת ישי הואי... אלא בת מי שמת בעטיו של נחש, ומבאר רש"י: "בעצתו של נחש שהשיא לחוה ולא בחטא אחר שלא חטאו". כלומר שחטא אדם וחווה בעצתו של הנחש יצר חסרון יסודי בעולם שהיצר הרע הפך לחלק מן האדם ואי אפשר בלעדיו, ובייחוד במעשה הזיווג.

נראה שאיסור הדרשה בעריות בשלושה מכוון ל"שלושה שותפין יש באדם הקב"ה ואביו ואמו". כלומר שלעולם הזיווג אינו שייך רק לזוג- האיש והאשה, ובהכרח יש צד שלישי. הצד החיובי הוא שהקב"ה נחשב השלישי, אך יש גם צד שלילי שבו השלישי הוא הנחש. בגן עדן לפני החטא הנחש שהוא יצר הרע הופיע כדמות שלישית חיצונית לאדם וחווה, אך לאחר החטא הוא נכנס בתוך האדם ואשתו: "בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא" כלומר שהשפעתו חדרה לתוך האדם. לכן בעולמנו שלאחר החטא לעולם יצר העריות מלווה בצד שלילי ו'גילוי עריות' הופך למושג שלילי.

אך יש מקום שבו גילוי העריות הוא מותר ואפילו חיובי. כך היה בגן עדן שבו: "וַיְהִי שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבַּשְׁשׁוּ" כלומר שהיו תמיד במצב של 'גילוי ערוה' ולא היה סיבה להסתיר ולכסות, שהרי אם אין יצר הרע אין שום שלילה בערוה ובזיווג.

גם בעולמנו נותר לנו שריד ממציאיות עליונה זו ושריד זה מתגלה בתחילת פרשת אחרי מות. ביום הכיפורים נכנס הכהן הגדול כנציגם של כל ישראל אל פתח גן עדן שבקודש הקודשים, ושם נגלה לעיניו הסוד של גילוי העריות בהרתו המקורית: "הכרובים שהיו מעורים זה בזה... 'כמעט איש ולויות'... כאיש המעורה בלויה שלו". ביום זה שבו "שטן... לית ליה רשותא לאסטוני" - "ומסתמא כן הוא באדם שאין היצר הרע שהוא השטן שולט בו" (שפת אמת ליו"כ) הנחש שהוא היצר הרע מסתלק מן האדם והזיווג מתגלה בהרתו.

הפרשייה המקשרת בין פרשות אחרי-מות וקדושים היא פרשיית העריות, שחוזרת בשתייהם על פי העקרון ש'אין עונשין אלא אם כן מזהירין'- האזהרה באחרי-מות והעונש בקדושים. המשנה מעמידה את פרשיית העריות בשורה אחת עם הפרשיות הנסתרות ביותר בתנ"ך: "אין דורשין בַּעֲרִיּוֹת בְּשִׁלְשָׁה וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית בְּשָׁנִים וְלֹא בְּמִרְכָּבָה בְּיָחִיד". הסיבה המפורשת להגבלת הדרשה בעריות היא סייג הלכתי: "מאי טעמא סברא הוא... תלתא חד שקיל וטרי בהדי רביה והנך תרי שקלו וטרו בהדי הדדי ולא ידעי מאי קאמר רבייהו ואתו למישרי איסורא בעריות... דאמר מר גזל ועריות נפשו מחמדתן ומתאוה להם", כלומר החשש הוא מהתרת איסורי עריות בגלל טעות שנובעת מנטיית היצר. אך מההקשר נראה שהסיבה הפנימית היא שגם פרשייה זו עומדת על גבול הנסתר כלשון הגמרא שם "אין דורשין בסתרי עריות". וכן מבאר הרמב"ן כאן: "אבל כפי הסברא יש בעניין סוד מסודות היצירה דבק בנפש והוא מכלל סוד העבור שכבר רמזנו לו".

אפשר לבאר באופן פשוט שאיסורי עריות עוסקים בנושא של צניעות שאמור להיות נסתר. לכן הפועל שחוזר בפרשיות אלו הוא 'גלה' כיון שיש איסור לגלות את מה שראוי להסתירו, ומכאן המושג 'גילוי עריות' בדברי חז"ל שהוא אחד משלוש העברות החמורות.

אלא שמהעיון בפסוקי הפרשיות עולה שהמושג 'גילוי עריות' מצד עצמו אינו שלילי. אלא שיש נשים שאסורות לאדם וכלפיהם גילוי עריות הוא שלילי. בפירוש 'דעת מקרא' ביארו שכיוון שהתורה השתמשה במושג זה בהקשר שלילי חז"ל הפכו אותו למושג שלילי בעצמו. יש קושי בביאור זה כיוון שבין איש לאשתו לא מדובר רק בהיתר אלא במצווה, וקשה לומר שמעשה חיובי של מצווה יהפוך למושג שלילי וחמור כל כך.

נראה שחז"ל באו ללמדנו שגם כאשר המעשה ביסודו הוא היתר ואפילו מצווה יש בו צד מסוים של שלילה שאי אפשר להפטר ממנו בשלב זה של המציאות, כדברי דוד בתהילים: "הֵן בְּעוֹן חוֹלְלֵתִי וּבְחַטָּא יִחַמְתֵּנִי אֱמִי" - רַבִּי אֶחָא אָמַר אֶפְלוּ אִם יְהִי חֶסֶד שֶׁבְּחֻסְדֵּי אִי אֶפְשֶׁר שֶׁלֹּא

בפרשת קדושים (יט, טו-יח), נאמרים ברצף כמה 'לאווים', מצוות לא תעשה, השייכות למצוות שבין אדם לחברו:

"...בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ: לֹא תִלְךָ רֵכִיל בְּעַמִּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רֵעֶךָ אֲנִי ה' : לֹא תִשָּׂא אֶת אֲחִיךָ בְּלִבְבְּךָ הוֹכֵחַ תוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא: לֹא תִקֵּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמְּךָ וְאֶהְבֶּתָ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ אֲנִי ה'"

כאשר מתבוננים בלשון התורה במצוות שבין אדם לחברו, שמים לב לדבר מפתיע: התורה משתמשת בלשונות רבים לתאר את ה'חבר' שביחס אליו חל האיסור או החיוב במצוה: עמיתך, רעך, אחיך, ובשני אופנים נוספים בהם הוא מיוחס לעם: בעמך או בן עמך. [דווקא הלשון 'חבר', השגורה בפינו לא נזכרת בתורה במשמעות זו; היא נזכרת בספר משלי כמה פעמים, וכן אומר דוד המלך בתהלים (קיט, סג): "חֵבֵר אֲנִי לְכָל אֲשֶׁר יִרְאוּךָ". מילה זו מבטאת את החיבור שבין שני האנשים, וכפי שדרש ר' יהושע בן לוי על הפסוק "יְרוּשָׁלַם הַבְּנִיָה כְּעִיר שְׁחִבָּרָה לָהּ יַחְדָּו" (תהלים קכב, ג) - 'עיר שהיא עושה כל ישראל חברים' (ילקוט שמעוני תהלים רמז תתעט)].

מה משמעות כל אחד מהכינויים הללו, ומדוע התורה לא נוקטת באותה לשון בכל המקרים?

ננסה לעמוד בקצרה על עניינו של כל כינוי מהכינויים הנ"ל, שיתן כיוון להתבוננות בכל ציווי, מדוע התורה השתמשה בו דווקא בכינוי המסוים שנזכר בו.

א. בן עמך או בעמך

כיוון שהמצוות שבין אדם לחברו נוהגות ביחס לבני העם אחד לשני, הכינוי הפשוט ביותר הוא 'בן עמך', זו ההגדרה שמשקפת לכאורה באופן הכי מדויק את מושא הציווי: כל מי שמשתייך לעם שלך. [נראה שהסיבה שאיסור "לא תלך רכיל בעמך" לא נאמר 'את בני עמך', כיוון שלשון האיסור - 'הליכת רכיל' - כוללת תיאור נרחב יותר מאשר הדיבור הספציפי, ולכן איננה מתייחסת למי שמספרים עליו, אלא למסגרת החברתית שבה אסור הילוך הרכיל, שהיא 'בעמך'].

ב. אחיך

הכינוי 'אח', הוא בעצם לשון מושאלת, מהאח הביולוגי. האחוה מבטאת חיבור וקשר עמוק, כ'קרבת דם' שבין שני האחים. מובן מדוע היא מתאימה לאיסור השנאה בפסוק טז, שכן יש בה למעשה נימוק, מדוע לא ראויה השנאה - כיוון שהוא אחיך, יש לו קרבה עמוקה ושורשית אליך. יש להעיר שלפעמים מילה זו יכולה להתפרש במשמעות הביולוגית הקרובה, כמו לדוגמה באיסורי עריות שנזכרים בפרשותינו (אחרי-מות וקדושים), ונראה שלכן באיסורים כאלו מופיע כינוי אחר לתיאור החבר, כגון "אשת עמיתך", או "אשת רעך".

ג. עמיתך

באופן דומה, הכינוי 'עמית', שורשו במילה 'עם', שמורה על חיבור שני דברים, ומתאימה לתאר מי שיש עמו קשר של חיבה. כדברי 'הכתב והקבלה' בדברים (יב, כג): 'ועיקר הוראת מלת עם הוא דבקות והתחברות, ומזה שם עמית, המחובר באהבת נפש.' [הערה מעניינת מעיר המלבי"ם, שכינוי זה נזכר אחת עשרה פעמים בספר ויקרא, ורק פעם אחת נוספת בכל התנ"ך. ואומר שלא נודע טעם הדבר].

חז"ל (בב"מ נט ע"א) דרשו את הכינוי 'עמית' שבפסוק "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ" (ויקרא כה, יז), שעמית זה הוא 'עם שאתך בתורה ובמצוות', וביאר ה'נמוקי יוסף' שיש לכך השלכה הלכתית: אין הכוונה לכל בר ישראל שמחוייב במצוות, אלא למעט רשע שאינו מקיימן. על פי דרשה זו, מבארים כמה מפרשים גם את המצוות בפסוקים שהבאנו לעיל שנאמר בהם 'עמיתך', שהכוונה דווקא למי שאתך בתורה ובמצוות. (לדוגמה, ה'גור אריה' וה'כלי יקר' ביחס למצות "בצדק תשפוט עמיתך" בפסוק טו, ורבנו מיוחס והמלבי"ם ביחס למצות "הוכח תוכיח את עמיתך" בפסוק יז).

נראה לפי זה שהכינוי 'עמית' קצת מנוגד לכינוי 'אח': 'אחיך' הוא מי שקשור אליך בקשר טבעי סגולי, כמו שאחיו של האדם קרוב אליו קרבת דם, בלי קשר למידת הקשר הבחירי שלהם. לעומת זאת הכינוי 'עמית' מבטא חיבור בחירי יותר, שהאדם ועמיתו דומים בו אחד לשני, כמו בנידון דידן בשמירת תורה ומצוות, וכאמור, לפחות בחלק מהמקומות כינוי זה מצמצם את מושא המצוה או האיסור, שהוא נוהג דווקא במי ששומר תורה ומצוות.

יש להעיר שלפעמים לשון זו נזכרת באיסורים שנוהגים ביחס לכל ישראל, והסיבה שנוקטת בהם התורה בלשון זה, היא כדי להדגיש שהם נוהגים אפילו ביחס למי שחבר שלך, ולא יכעס עליך או שודאי יסלח לך – בכל זאת נוהגים גם ביחס אליו אותם דיני תורה. כך מבאר המשך חכמה מדוע גם באיסורי העריות שבפרשת אחרי מות נאמר "אַשְׁת עִמִּיתְךָ" (יח, כ), יעויין שם בדבריו הנפלאים.

ד. רעך

שורש המילה 'רע' מפתיע, שכן המילה 'רע' היא היפוך ה'טוב', והיא נכתבת באותן אותיות, לציין דווקא אדם שקרוב לאדם המצויה, והלא דבר הוא! הרש"פ (ר' שלמה פננהיים) מבאר (ב'חשק שלמה' אות ריש) שצירוף האותיות רע' מורה על חיבור מסוים, 'מורה על בן זוגו של דבר', 'דבר המזדוג לדבר שני ונכנס עמו ביחוס אחד, אם להשלים איזה דבר בצרוף או לעשות כמוהו'. הרש"פ מבאר שהסיבה שהרע נקרא כך, היא משום שאין מציאות עצמית של רע, והדבר הרע תמיד מצורף לישות טובה, ומבחין את הצד החסר שלה, שבה הטוב שלה עדיין לא מתגלה בשלמות.

שני – ישנו כהן שתפקידו לשרוף את פר החטאת ושעיר החטאת – מה הוא עושה לפני שיוכל לחזור אל המחנה? (א) צריך לטבול 7 ימים.

(ב) טובל בערב ואז יכול לחזור למחנה

(ג) צריך לכבס בגדיו ולרחוץ בשרו במים .

שלישי - מה צריך לעשות מי שאכל בשר של נבלה או טרפה?

(א) צריך לצום יום אחד

(ב) צריך להפסיק לאכול בשר

(ג) צריך לכבס בגדיו ולהתרחץ ובערב הוא נטהר.

רביעי - כאשר אדם מקריב קרבן שלמים – כמה ימים הוא יכול לאכול ממנו?

(א) 2 ימים

(ב) 3 ימים

(ג) יום אחד

מצאו את המילים "ולקט קצירך לא תלקט" - ראו ברש"י עד כמה חיטים זה לקט?

(א) 3

(ב) 2

(ג) 1

(ד) תשובות ב' וג' נכונות

חמישי - איזה פסוק ב"חמישי" קשור במיוחד לרבי עקיבא?

(א) ט"ו

(ב) י"ח

(ג) כ"ב

שישי - מצאו איזה מילה חוזרת 4 פעמים באותו פסוק?

מי מעניש את מי שנותן מזרעו למולך?

(א) עם הארץ

(ב) הקב"ה

(ג) שתי התשובות נכונות.

ראשון – פרשתינו מדברת באהרון הכהן שנכנס למשכן ביום הכפורים – כמה בגדים הוא לבש כשהוא נכנס?

(א) 4 בגדים

(ב) 8 בגדים

(ג) 2 בגדים

מצאו את הפסוק "כתונת בד קודש ילבש" וראו – (א) איזה מילה חוזרת בפסוק 4 פעמים?

(ב) ראו ברש"י מאיזה חומר היו עשויים הבגדים?

לפי סדר העולים לתורה

שביעי - - מה דינו של אדם שקלל ח"ו את הוריו?

(א) משלם קנס

(ב) מות יומת

(ג) שתי התשובות נכונות

מצאו את המילים "ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני" וראו ברש"י מה דינם אם יש עדים והתראה (כלומר שהזהירו אותם)?

(א) כרת

(ב) סקילה

(ג) קרבן חטאת